

משניות ברכות

הקדמות וסיכומים

ההקדמות מתומצתות והן רק תזכורת לרב
וצריך להרחיב ולהטעים לפי רמת והבנת התלמידים

מסכת ברכות פרק א'

משנה א'

הקדמות:

- א. מצות עשה לקרוא "קריאת שמע" בערב ובבקר.
- ב. זמן אכילת תרומה, לכהנים שנטמאו וטבלו משעת "צאת הכוכבים".
- ג. הלילה מחולק לשלושה חלקים כל חלק נקרא **אשמורה** או **משמרת** (שלש משמרות)
- ד. עמוד השחר הוא כאשר מתחיל הרקיע להתבהר בצד מזרח, וזה נחשב להתחלת היום. (בערך כשעה וחצי לפני נץ החמה)
- ה. כתוב בתורה בפרשת צו "היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר" מכאן לומדים שהקטר חלבים (של כל קרבן) ואיברים (של עולה) יהא כשר כל הלילה להקטרה.
- ו. כל הקרבנות נאכלין ליום ולילה מלבד שלמים (שנאכלים לשני ימים ולילה)

2 ז. הרבה מצוות החמירו בהם חכמים יותר מהתורה כדי להרחיק את האדם מן העברה.

סיכומים:

- א. התחלת זמן קריאת שמע של ערבית מצאת הכוכבים.
- ב. הזמן של "ובא השמש וטהר" האמור אצל טמאים הוא "צאת הכוכבים".
- ג. הזמן הזה, מתיר למי שהיה טמא לאכול בתרומה (אבל לא בקדשים)
- ד. [מחוסר כפורים – שלא הקריב קרבנות כפרתו – מותר לאכול תרומה] בלימוד ראשון לא ללמד.]
- ה. סוף זמן קריאת שמע של ערבית : יש (לכאורה) שלש דעות:
  1. רבי אליעזר: עד סוף אשמורה ראשונה.
  2. חכמים : עד חצות
  3. רבן גמליאל : עד שיעלה עמוד השחר.

ו. חכמים מודים לר"ג שבדיעבד אם קרא אחר חצות עד עלות השחר יצא, אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה אמרו שלכתחילה עד חצות.

ז. רשימת הדברים המוזכרים במשנה א', שחכמים קבעו רק עד חצות כדי להרחיק מעבירה:

1. קריאת שמע
2. כל הנאכלים ליום אחד.

משנה ב'

הקדמות:

א. מצות עשה לקרוא קריאת שמע בבקר.

3 ב. בזמן שהיה החילזון מצוי, היו צובעים חלק מחוטי הציצית בתכלת ככתוב בפרשת ציצית. בחושך לא יכולים להבדיל בין תכלת ללבן, רק כשמתחיל להתבהר יכולים להבחין.

ג. כרתי הוא צבע דומה לתכלת, ולהבדיל בינו לבין התכלת צריך יותר אור.

ד. **נץ החמה** הוא הרגע שבו נראית השמש במזרח.

ה. את היום מחלקים ל 12 שעות זמניות (ז.א. שהזמן שלהם לא שווה – כפי שאומרים "באופן זמני") בקיץ שהיום ארוך (עד 14 שעות) גם השעות ארוכות (עד 70 דקות לשעה זמנית) בחורף שהיום קצר (עד 10 שעות) גם השעות קצרות (מ 50- דקות ומעלה לשעה זמנית). כאשר כתוב במשנה עד שלש שעות, שהם רבע היום, בקיץ זה יותר זמן מאשר בחורף (אבל בקיץ זה מתחיל הרבה יותר מוקדם מאשר בחורף).

ו. גם לאחר זמן ק"ש של שחר אפשר לקרוא ק"ש (עם ברכותיה), אך מפסידים מצות עשה של קריאת שמע בזמנה ויש לו רק מצוה של קורא בתורה, כאילו שלומד חומש. (והפסיד מצות קריאת שמע בזמנה)

סיכומים:

א. זמן התחלת ק"ש של שחרית מחלוקת :

1. ת"ק: משיכיר בין תכלת ללבן

2. ר"א: בין תכלת לכרתי. [זה זמן מאוחר יותר]

ב. סוף זמן ק"ש של שחר שתי דעות :

1. עד נץ החמה

2. ר"י עד שלש שעות (זמניות)

ג. **המאחר לקרוא** יקרא בכל זאת. אע"פ שמפסיד מצות ק"ש, תהיה לו מצוה של תלמוד תורה.

משנה ג'

הקדמות:

- א. מה ביאור המלה "בשכבך". במצב של שכיבה, או בזמן שכיבה? וכן "ובקומך" במצב של קימה או בזמן של קימה?
- ב. כאשר נפסקת הלכה להקל כבית הלל, אם אחד מחמיר על עצמו ועי"ז בא לידי סכנה הוא מתחייב בנפשו.

סיכומים:

- א. לבית שמאי, ק"ש של ערבית בשכיבה, ושל שחרית בעמידה כמו שמונה עשרה.
- ב. לבית הלל, כל אחד קורא כדרכו.
- ג. הפסוק בשכבך ובקומך, בא להורות על זמן ק"ש.
- ד. דעת ר"ט שחייב אפילו להסתכן, כדי לקיים כב"ש.
- ה. דעת חכמים שאסור.

משנה ד'

הקדמות:

- א. לק"ש יש לברך שבע ברכות, במשך היום, 3 בבקר ו 4 בערב.
- ב. אסור לשנות מטבע ברכות שקבעו חכמים.
- ג. ברכה ארוכה נקראת שמתחילה ומסתיימת בברכה (כמו יוצר אור). ברכה קצרה נקראת שמסתיימת בברכה. דוגמאות: תפילת הדרך ברכות קר"ש ברכות שמו"ע אלוקי נשמה והערב נא.

סיכומים:

- א. ברכות ק"ש של שחר יוצר ואהבה לפנייה, ואמת ויציב לאחריה.
- ב. ברכות ק"ש של ערבית מעריב ערבים ואהבת עולם לפנייה, אמת ואמונה והשכיבנו אחריה.
- ג. הברכה הראשונה (בבקר ובערב) ארוכה (מתחילה ומסתיימת בברכה)

הברכה השניה (בבקר ובערב) קצרה (רק מסתיימת בברכה)

- ד. אסור להוסיף ואסור לקצר
ה. ברכות שאין בהם חתימה (כגון: ברכת הפרות) אסור להוסיף בהם חתימה.

משנה ה'

הקדמות:

- א. בפרשת ציצית מוזכרת יציאת מצרים, ציצית מצוותה רק ביום (שנאמר וראיתם אותה) נשאלת השאלה האם לקרוא פרשת ציצית בלילה אע"פ שאין זמנה, רק משום שמוזכרת שם יציאת מצרים?
ב. יש לדקדק בדברי חז"ל מדוע אמר רבי אלעזר בן עזריה כבן ולא "בן".
ג. המחלוקת בין בן זומא לחכמים, בהסבר שלשת המילים "כל ימי חיך"

סיכומים:

- א. גם פרשת ציצית מזכירים בלילה, מפני יציאת מצרים שבה.
ב. למרות שהיה רבי אלעזר בן עזריה חכם גדול לא קבלו דבריו.
ג. בן זומא למד מהמלה "כל" לרבות את הלילות.
ד. חכמים למדו מהמלה "כל" עוה"ב.

פרק ב'

משנה א'

הקדמות:

- א. יש הסוברים "מצוות צריכות כוונה" שהקורא ק"ש צריך לקרוא בכוונת לב לשם קיום המצוה.
- ב. אם אחד השכים לפנות בוקר ולמד והגיע בעת למודו לפרשת ק"ש בשעה שהגיע זמן ק"ש, וכן אחד שלמד לפנות ערב והגיע זמן המקרא, האם חייב לקרוא ק"ש עוד פעם או יוצא ידי חובתו בלימוד.
- ג. אסור להפסיק בק"ש ובברכותיה בדיבור, אבל יש מקרים שהתירו, הדבר תלוי ב 3 דברים:

- א. בחשיבות האדם שצריך לפנות אליו (מפני הכבוד או היראה)
- ב. בחשיבות הנושא (שואל ומשיב)
- ג. במקום שעומדים בתפילה (באמצע הפרק או בין הפרקים)

א. סדר חשיבות האדם:

1. יראה
2. כבוד
3. כל אדם

ב. צורת ההפסק :

1. לפנות מעצמו – שואל
2. להשיב אם פנו אליו

ג. המקום שבו עומד בתפילה

1. אמצע הפרק (חמור יותר)

בדבר זה מחלוקת בין ר' מאיר ור' יהודה.

סיכומים:

א. מי שלומד פרשת שמע וכיוון לבו לשם המצוה יצא.

ב. הנצרך להפסיק בתפילתו:

רבי יהודה		רבי מאיר		
באמצע	פרקים	באמצע	פרקים	
מפני היראה	מפני הכבוד	מפני היראה	מפני הכבוד	שואל
מפני הכבוד	לכל אדם	מפני היראה	מפני הכבוד	משיב

נמצא שחולקים רק במשיב

שלר"מ בפרקים, רק מפני הכבוד וכ"ש מפני היראה, ולר"י אפ"ל לכל אדם.

ולר"מ באמצע רק מפני היראה, ולא מפני הכבוד, ולר"י גם מפני הכבוד.

משנה ב'

הקדמות:

א. "פרק" האמור במשנה הוא פרשה שלמה או ברכה שלמה [בין ארוכה בין קצרה]

(ולא לפי החלקים שנפרדים בסדור) אלא היכן שעונים אמן.

ב. בין פרק לפרק הוא בין תפילה לתפילה.

ג. פרשת שמע יותר חשובה מפרשת והיה אם שמוע, לכן קוראים אותה תחילה, במה

חשיבותה? .

סיכומים:

א. יש חמשה בין הפרקים ביוצר של שחר והם בין ברכה לברכה ובין פרשיות קר"ש.

- 8
- ב. כאשר מותר להפסיק בהן, מותר רק ב 4 מתוכן, בחמישי (בין ויאמר לאמת) אין להפסיק.
- ג. עול מלכות שמים קודם לעול מצות.
- ד. פרשה של מצוה הנוהגת ביום ובלילה, חשובה לקריאה יותר מפרשה שנאמר בה על מצוה הנוהגת רק ביום.

משנה ג'

כללים:

- א. כתוב בתורה **שמע ישראל** יש מפרשים שמע שאתה בעצמך **תשמע** את המילים, ויש מפרשים שמע שאפשר לקרוא בכל שפה **ששומע** ומבין, וזו המחלוקת הראשונה.
- ב. מה דינו של אדם שקרא מהר בכלבבך במקום **בכל לבבך** (בל' אחת במקום שתיים), לפי כל הדעות לכתחילה חייב לקרוא בדקדוק (בשני ל') המחלוקת היא אם כבר קרא האם יצא או לא? [דוגמאות נוספות בפ' הברטנורה]
- ג. הקורא למפרע פירושו לא לפי הסדר, אלא הקדים פסוק לפני חברו, "לא יצא" בגלל שכתוב "והיו הדברים" שהדברים יהיו לפי הסדר.
- ד. טעה, הכוונה שאינו זוכר היכן עומד בק"ש ולכן יחזור עד למקום שזוכר שודאי קרא. למשל וכתבתם בפרשה ראשונה או שניה.
- ה. איך יודעים אם הדין לכתחילה או בדיעבד (בדיעבד פירושו שכבר עשה מעשה ולא קרא לפני חצות, האם יוצא גם בק"ש אחר חצות? ולכתחילה פירושו – כמו שצריך לקיים את הדין כהלכה). אם היה כתוב במשנה מותר לקרוא ק"ש בלי להשמיע לאזנו, הייתי מבין שמותר לכתחילה לקרוא כן. עכשיו שכתוב יצא, הדין הוא שאם קרא ולא דקדק לפי ת"ק

9 בדיעבד יצא, אבל אם יבוא לשאול אם מותר לקרוא כך? יענו לו שאסור. וכך
הדין בכל מקום שכתוב יצא.

סיכום:

- א. במשנה 4 דינים בשתים יש מחלוקת בשתים אין מחלוקת.
- ב. בדין אם צריך להשמיע לאזנו מחלוקת ת"ק ור' יוסי.
- ג. בדין אם לא דקדק מחלוקת ר' יוסי ור' יהודה.
- ד. בשני הדינים גם למ"ד יצא זה רק בדיעבד ולא לכתחילה.
- ה. לא יוצאים בקריאה שלא ע"פ סדר.
- ו. הטועה חוזר למקום האחרון שזוכר שקרא.

משנה ד'

כללים:

- א. אם נמצאים במקום מסוכן קשה לכוון, כי צריך לשים לב שלא יפלו. אך תפילה קצרה כמו פסוק ראשון של ק"ש אפשר לכוון כראוי גם במקום סכנה.
- ב. נדבך מה שקוראים היום פיגום (שמקימים בעיקר לטיוח בנינים)
- ג. "תפילה" - הכוונה לשמונה עשרה.

סיכום:

- א. פסוק ראשון של ק"ש כיון שקצר הוא מותר לקראו על נדבך ואין חוששים שמא לא כיון.
- ב. בשמונה עשרה שצריך לכוון את כולה (כמו שכתוב לקמן פ"ד מ"ד "...אין תפילתו תחנונים") אסור להתפלל בראש האילן או הנדבך.

משנה ה'

כללים:

- א. אדם שטרוד במצוה (בלתי רגילה כמו חתונה) קשה לו לכוין בק"ש ולכן פטרוהו חכמים, כל זמן שטרוד (וזה מה שנקרא במשנה "אם לא עשה מעשה")
- ב. אדם גדול שיש לו כח לכוין אע"פ שטרוד מותר לו לקרוא.
- ג. תלמידים חייבים בכבוד רבם ולכן אסור להגיד לרב "טעית" אלא אומרים לו בשאלה "הלא למדתנו כך וכך" ?

סיכום:

- א. חתן פטור מק"ש כל זמן שטרוד.
- ב. ר"ג לא רצה לבטל מעל עצמו עול מלכות שמים.

משנה ו'

כללים:

- א. אחד מהדברים שהאבל אסור לעשות, זו רחיצה. מכיון שאסור לו להתענג.
- ב. רחיצה שאינה של תענוג, למשל לצורך רפואה – מותרת. (הקדמה זו לומר רק אחר שלמדו שאלת התלמידים)

סיכומים :

- א. אע"פ שאבל אסור ברחיצה, דוקא רחיצה של תענוג, אבל לרפואה מותר.

משנה ז'

כללים :

- ב. אבלות שצריכים לנחם, זה דוקא על שבעה קרובים ועל תלמידי חכמים.
- ג. עבד כנעני דינו כרכוש של אדם כמו רהיטים או בהמות, ואם עבד מת אין מתאבלים עליו, אלא מתייחסים אליו כמו רכוש שהתקלקל.

ד. עבדו של רבן גמליאל היה כשר [ולפי אחד הפירושים היה לו דין ת"ח, וביומא (פז). הרבה בנים היו לו לכנען שהיו ראויין להסמך כטבי עבדו של רבן גמליאל].

סיכום:

על עבד כשר כן מקבלים תנחומים.

משנה ח'

כללים:

- א. זה שלמדנו שחתן פטור מק"ש אין פרושו שאסור לו לקרא, אלא לדעת ת"ק, אם חושב שיוכל לכוין רשאי לקרוא ק"ש.
- ב. רשב"ג סובר שרק לתלמיד חכם צדיק מותר לעשות כן.

סיכומים:

- א. לת"ק אם החתן רוצה מותר לו לקרא קר"ש.
- ב. לרשב"ג אסור לחתן לקרוא ק"ש, אפילו אם חושב שיוכל לכווין.

פרק ג'

משנה א'

כללים:

- א. שבעה קרובים שחייב להתאבל עליהם הם: אב אם אח אחות בן ובת, אשה או בעל שבעה אלו קרואים במשנה מתו.
- ב. עוסק במצוה פטור מן המצוה.
- ג. נושאי מטת הנפטר נחשבים כעוסקי מצוה, אפילו עוד לפני שנושאים את המטה.
- ד. הפטור של עוסק במצוה לפטרו מק"ש וכו' רק לאבל ונושאי המטה. המשתתפים בלוויה חייבים בק"ש ובתפילין, אבל פטורים מהתפילה (שמ"ע).

סיכומים:

- א. עוסק במצוה הפטור ממצוות אחרות הם האבל ונושאי המטה, אפילו אם רק עתידים אח"כ לשאת את המטה (הפטור שלהם כל עוד עוסקים במצוה ואח"ז כמובן שמתחייבים)
- ב. ההולך ללוויה חייב בכל המצוות האלה, אבל פטור מתפילה (ושני טעמים לדבר).

משנה ב'

כללים:

- א. אחר שקברו את המת, מסתדרים המלוים בשתי שורות, והאבל עובר ביניהם וכולם מנחמים אותו (המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים). כאשר יש אנשים רבים עושים שורות כפולות ומשולשות, הראשונים נקראים פנימיים וכן אלה שמאחוריהם הרואים את האבל,

ואלה העומדים מאחור ואינם רואים את האבל, וממילא אינם מנחמים, נקראים חיצונים.

- ב. רק אלה הרואים את האבל (אפילו אם הם בשורה שניה) נקראים עוסק במצוה.
- ג. בין הקבורה עד שנעמדים בשורה נמשך מעט זמן, ובאותו זמן אין עוסקים במצוה, האם חייבים באותם רגעים בק"ש? אם יכולים להספיק ודאי שחייבים, אך מה הדין אם לא יכולים להספיק? ע"ז מדברת המשנה.

סיכומים:

- א. אם לא יכולים להספיק לגמור פסוק ראשון של ק"ש (תוי"ט) בין הקבורה לשורה, לא יתחילו.
- ב. רק הרואים מהשורה את האבל נקראים עוסקים במצוה.

משנה ג'

כללים כולל הסיכומים :

- א. נשים פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא (פירוש שאפשר לקיימה רק בזמן מסוים – ויש להביא דוגמאות)
- ב. כל מצוה שנשים פטורות גם עבדים כנענים פטורים.
- ג. נשים פטורות מק"ש אע"פ שיש בה קבלת עול מלכות שמים, וכן מתפילין פטורות אע"פ שבק"ש כתובים תפילין ומזוזות יחד (היכן?)
- ד. יש להדגיש שהמשנה כתבה, דין זה כיון שיש מקום לחשוב שבק"ש ובתפילין יתחייבו אע"פ שהן מ"ע שהזמן גרמן להשמיענו שפטורות.
- ה. החיוב של קטנים למצוות הוא מדרבנן, חכמים פטרו קטנים מכמה מצוות (למשל תענית כי הם חלשים ויכול להזיק להם בגדלותם) מק"ש פטרו קטנים הואיל והאב אינו מצוי בשעת חיוב ק"ש בבית, ומתפילין פטרו קטנים הואיל וקטנים אינם יכולים לשמור בקדושה כראוי.

- ו. תפילה, זו בקשת רחמים. וכל ישראל זקוקים לרחמים, במזוזה כתוב למען ירבו ימיכם וכ"א זקוק לחיים. ברכת המזון – יש ספק אם נשים חייבות לברך מדאורייתא או מדרבנן.

משנה ד'

כללים:

- א. בעל קרי טמא עד הערב, ותיקנו חכמים שאסור לו לעסוק בתורה כדי שימהר לטבול ולהטהר (וכדי שישתדל במקום שאפשר שלא יבוא לידי טומאה זו) ולמעשה מותר לעסוק בתורה גם בטומאה זו (ואנשי מעשה משתדלים לטהר עצמן מטומאה ע"י טבילה אפילו בזה"ז)
- ב. ק"ש דאורייתא, לכן התירו לבעל קרי להרהר רק ק"ש בלבד, אבל לא את הברכות שהן מדרבנן.
- ג. ברכת נט"י והמוציא הן מדרבנן, ברכת המזון היא מדאורייתא. והמצוות דאורייתא התירו ע"י הרהור. (עתוי"ט אות ח')

סיכום:

- א. לבע"ק מותר להרהר ק"ש אבל לא את ברכותיה, וכן להרהר ברה"מ.
- ב. ר"י מתיר גם ברכות ק"ש וגם הברכה לפני האוכל.
- ג. למעשה ביטלו את החיוב של טבילה, ומותר בע"ק להתפלל וללמוד כדרכו.

משנה ה'

כללים:

- א. גם משנה זו דנה בהלכות לפני שהתירו לבע"ק להתפלל בטומאה, אבל יש ביניהם הלכות שנוגעות גם בזה"ז.
- ב. בע"ק שהתחיל להתפלל ונזכר שהוא טמא יקצר כל ברכה וברכה.
- ג. אסור לקרוא ק"ש ערום.

- ד. מים עכורים (שאינם שקופים) נחשבים ככסוי.
- ה. מים הרעים – סרוחים ומי השתן אסור לקרוא כנגדן ק"ש (וכל דבר שבקדושה)
- ו. מי רגלים אפשר לבטל אם שופכין לתוכן רביעית מים.
- ז. ההרחקה ממי רגלים ומצואה – 4 אמות מהצד, יותר קרוב אסור לומר דברים שבקדושה.

סיכום:

- א. על עיקר תוי"ט אות י', סיכום המחלוקות בק"ש, תפילה וברכות ק"ש.
- ב. בע"ק שהתחיל להתפלל בשוגג, יקצר.
- ג. בשעת טבילה: לכתחילה יקרא אחר טבילה. ובדיעבד יכול לכסות עצמו במים עכורים.
- ד. מים רעים ומי משרה אסור לקרות נגדן וכן מי רגלים.
- ה. מי רגלים אפשר לבטל ע"י הטלת רביעית מים לתוכן.
- ו. אסור להתפלל ליד מי רגלים או צואה מלפנים כמלוא עיניו, מהצד 4 אמות.

משנה ו'**כללים:**

- א. בזב יש שלש צורות:
1. ראה יום אחד טמא. ואם טבל, יטהר בערב.
  2. ראה פעמיים טמא שבעת ימים, ובסופם אם יטבול יטהר.
  3. ראה שלש פעמים גם טמא שבעה, וחייב טבילה ועוד חייב ביום השמיני להביא קרבן.

- ב. זב האמור במשנה טמא שבעה ימים, וכן נדה טמאה שבעה.
- ג. בעל קרי טמא רק יום, וכן משמשת טמאה רק יום.
- ד. המשנה דנה בבעל טומאה של שבעה ימים (כגון זב או נדה) שבאמצע טומאתו באה לו טומאה קצרה של יום אחד (בזב, קרי ובנדה משמשת – אלו שמות הטומאות) האם חייב לטהר עצמו מהטומאה הקצרה למרות שממשיך להיות טמא בטומאה הארוכה.

סיכום:

- א. לפי ת"ק בעל טומאה ארוכה חייב לטהר עצמו מטומאה קצרה.
- ב. לפי ר"י אינו צריך טבילה.

פרק ד'

משנה א'

כללים:

- א. תפילות שחרית ומנחה תיקנו כנגד הקרבנות, ומעריב כנגד הקרבת אברים ופדרים (חלב).
- ב. המחלוקת כאן על זמן תפילה שהיא "שמונה עשרה". [לק"ש זמנים אחרים כפי שלמדנו בפ"א].
- ג. הטעמים של ת"ק ור"י שהיות והתפילות הן כנגד קרבנות :
- ד. לפי ת"ק קרבן של שחר קרב עד חצות, וקרבן של בין הערבים עד הערב.
- ה. לפי ר"י קרבן של שחר קרב עד ארבע שעות וקרבן של בין הערבים עד פלג המנחה.
- ו. קרבן מוסף קרב מיד אחר תמיד של שחר, אך בדיעבד יכול להקריב כל היום.
- ז. כל השעות המוזכרות הן שעות זמניות, כמו שכתבנו בפרק א משנה ב' הקדמה ה'.

סוף זמני התפילות

סיכום :

רבי יהודה	ת"ק	
עד ארבע שעות	עד חצות	תפילת השחר
עד פלג המנחה	עד הערב	מנחה
אין לה קבע		תפילת הערב
כל היום		מוסף

משנה ב'

כללים:

- א. אדם חייב להתפלל לד' שיצליח בתלמודו, וחייב להודות שזכה ללימוד התורה.

סיכום:

- א. בכניסתו היה רבי נחונייה מתפלל שלא יכשל בדבר הלכה.
 ב. ביציאתו היה רבי נחונייה מתפלל ומודה לד' ששם חלקו מיושבי בית המדרש.
 ג. ומכאן לימוד, שגם עלינו מוטל לעשות כן.

משנה ג'

כללים:

- א. "מעין שמונה עשרה" - לפי דעה אחת מקצרים בברכה.
 ב. לפי דעה אחרת אומרים שלש ראשונות, הביננו, ושלש אחרונות.
 ג. במסקנת הר"ב [בהסבר דעת ר"ע] משמע שהוא מתכוין להביננו.

סיכום:

- א. לפי ר"ג אדם חייב להתפלל כל יום שמונה עשרה.
 ב. לפי רבי יהושע הוא מתפלל מעין שמונה עשרה כל יום.
 ג. לפי ר"ע תלוי אם שגורה תפילתו מתפלל שמונה עשרה אם אין שגורה תפילתו מתפלל מעין שמונה עשרה.
 ד. {עיי' בשו"ע סימן ק"י ס"א ובמ"ב שם דיני תפילת הביננו. ובחיי אדם כלל כ"ד הלכה יא [שם כתוב הנוסח המלא]}

משנה ד'

כללים:

- א. תפילה צריכה להיות בתחינה ומקרב לב, אי אפשר להתפלל רק לצאת ידי חובה.
- ב. במקום סכנה אין אדם יכול לכוין לבו, ולכן תקנו נוסח קצר.

סיכום:

- א. יש להתפלל תחנונים.
- ב. במקום סכנה מתפלל תפילה קצרה.

משנה ה'

כללים:

- א. [עי' בר"ב שאין הלכה כסתם משנה זו. כי לא יוכל לכוין.]
- ב. שמונה עשרה יש לעמוד כאשר פניו לצד ירושלים.
- ג. כאשר הוא בדרך ואינו יכול לעמוד, יש אפשרויות אחרות בדיעבד.

סיכום:

- א. ירד
- ב. יחזיר פניו
- ג. יכוין לבו כנגד קודש הקדשים.

משנה ו'

כללים:

- א. אסדה נקרא רפסודה או דוברה.
- ב. במקום שא"א אחרת, אפשר לכתחילה לכוון לבו.

סיכום:

א. בספינה קרון או אסדה, אפשר לכתחילה לכוין כנגד ק"ק.

משנה ז'**כללים:**

- א. תפילת מוסף שונה משאר תפילות שאין בה בקשות, לכן יש דעות שיחיד פטור מתפילה זו.
- ב. **חבר עיר** פרושו בצבור.
- ג. במשנה זו יש שלש דעות.

סיכום:

- א. לראב"ע רק צבור חייב בתפילת מוסף, כשאינן צבור גם היחיד פטור.
- ב. לחכמים גם יחיד חייב בתפילת מוסף.
- ג. ר"י משמו של ראב"ע כשיש צבור בעיר, המתפלל ביחידות פטור, כשאינן צבור היחיד חייב וזה ההבדל בין ת"ק לר"י.

פרק ה'

משנה א'

כללים:

- א. צריך להתפלל מתוך הכנעה ופחד ולא מתוך קלות ראש.
- ב. אנשי מעלה היו מכינים עצמם קודם התפילה כדי שיתפלל כראוי לפי כבוד השי"ת.
- ג. התפילה כה חשובה שאסור להפסיק בה לשום דבר [אפילו כדי לכבד], מלבד לפקוח נפש.

סיכום:

- א. תפילה רק מתוך כובד ראש.
- ב. חסידים הראשונים היו מתכוננים כדי שיכוונו להתפלל לכבוד השי"ת.
- ג. אפילו למלך ישראל אינו פוסק בדבור באמצע שמ"ע [משא"כ בברכות ק"ש ובבין הפרקים]
- ד. אפילו נחש שאינו מסוכן כרוך עליו, לא יפסיק.
- ה. לפקוח נפש כן מפסיקים.

משנה ב'

כללים:

- א. יש הבדל בין להזכיר ובין לבקש. בתפילה מזכירים שהקב"ה מוריד גשם בברכת "אתה גבור" ומבקשים שד' יתן מטר לברכה בברכת "ברך עלינו".
- ב. "אתה חוננתנו" נקראת הבדלה.
- ג. סדר ברכות ראשונות של שמ"ע: ראשונה – מגן אברהם. שניה – מחיה המתים שלישית - הקל הקדוש. רביעית – חונן הדעת.

- ד. [לדעת האומר "אומרה ברכה רביעית בפני עצמה" יאמרו הבדלה אחרי "הקל"
הקדוש" והברכה תסתיים "ברוך אתה ד' המבדיל בין קודש לחול" וברכת "חונן
הדעת" תהיה, אפוא, ברכה חמישית.]
- ה. הודאה זה מודים.

סיכום:

- א. הזכרת גשמים במחיה המתים ובקשה במברך השנים.
- ב. הבדלה שלש דעות:
- ג. באמצע חונן הדעת [וכן אנו נוהגים].
- ד. ר"ע בין "הקל הקדוש" ו "חונן הדעת" ברכה בפני עצמה.
- ה. ר"א במודים [כמו על הנסים].

משנה ג'

כללים:

- א. יש דברים שבתפילה צריך להזהר ביותר [תוי"ט אות ח'] ואם נשמעת
מזה איזו טעות אסור להתפלל תפילה כזו. למשל:
1. אנחנו מקיימים מצוות ד' בגלל שה' גזר עלינו, ולא בגלל
שאנו חושבים שלהקב"ה היה איזה טעם. ולכן אין להגיד
בתפילה שמצוות שילוח הקן היא מצד רחמים.
  2. מי שמודה לד' על הטובה, נראה כאילו על הרעה אינו מודה
והרי נלמד במשנה האחרונה של ברכות חייב אדם לברך על
הרעה כשם שמברך על הטובה.
  3. כשאחד אומר בצבור פעמים מודים נראה כאילו מודה לד'
פעם וח"ו לעוד.
- ב. מי שמבקשים אותו לעבור לפני התיבה, בתחילה מסרב פעם ופעמים ורק
בשלישית הוא נגש, כך דרך כבוד לפני ד' אבל יש מקרים שאסור לסרב.

ג. "טעה" - שאינו זוכר מה להמשיך [בזמנם התפללו בע"פ].

סיכום:

א. על שלשה דברים משתקין בתפילה:

1. רחמים על קן צפור

2. הודאה על טוב

3. מודים מודים.

ב. ש"צ שאינו יודע להמשיך עובר אחר במקומו, ומתחיל בתחילת הברכה.

ג. בדרך כלל מסרבים כשנקראים לעבור לפני התיבה, אבל בזמן שהש"צ טעה אין לסרב ויש לגשת מיד.

משנה ד'

כללים:

א. חז"ל קבעו תקנות מיוחדות לעובר לפני התיבה כדי למנעו מטעויות.

ב. אם הוא ישראל ענית אמן עלולה לבלבלו שלא ידע להמשיך.

ג. אם הוא כהן, ברכת כהנים תשכיחנו היכן עומד אבל אם הכהן בטוח שהוא יזכור – לא תיקנו.

סיכום:

א. ש"צ פטור מענית אמן על ברכת כהנים. [וגם היום שמתפללים מתוך סידור

ואין חשש שיתבלבל, אינו עונה "אמן" על הברכה שכהנים מברכים לפני ברכת כהנים, כי הברכה היא מדרבנן ולענות אמן זה הפסק. אבל על הברכות עצמן,

אחר "וישמרך" "ויחונך" "שלום" שהן מדאורייתא עונה אמן.]

ב. ש"צ כהן לא ישא כפיו.

ג. ש"צ כהן שבטוח שיוכל לחזור לתפילתו מותר לשאת כפיו.

משנה ה'

כללים:

- א. "המתפלל צריך שיכוין את לבו" [ברכות לד:] אם בא לידי טעות סימן שחסר בכוונה [ומכאן לומדים על החיוב לכוין בשמ"ע ובמיוחד בשלש ראשונות ואחרונות].
- ב. בקרבן פסח [פר' בא] כתוב "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל", וזה לא יתכן שכל אנשי החבורה ישחטו, אלא אחד שוחט בשביל כולם, ומזה לומדים ששלוחו של אדם כמותו גם בדברים אחרים [כגון תפילה].
- ג. לצדיקים גדולים היה סימן אם תפילתם מתקבלת, אחד הסימנים מובא במשנה.

סיכום:

- א. טעות בתפילה סימן רע למתפלל [גם אם טעה בשבת והתפלל של חול כתוב שזה סימן רע – ויפשפש במעשיו – באר היטב סימן רס"ח ס"ק א' בשם השל"ה].
- ב. ש"צ שטעה סימן רע לשולחיו.
- ג. לרבי חנינא בן דוסא היה סימן על תפילתו.

פרק ו'

משנה א'

כללים:

- א. חז"ל אמרו בגמרא "אסור להנות מהעולם הזה בלי ברכה" (הנהגה מעוה"ז בלא ברכה כאילו מעל, שנהגה ממעשי ידיו של הקב"ה מבלי לשלם, התשלום הוא הברכה).
- ב. המשנה כותבת רק בקיצור את סיום הברכה, אך בכל ברכה יש להתחיל "ברוך אתה ד' א' מלך העולם"
- ג. בדרך כלל מברך על כל דבר לפי מה שהוא, אם צומח על עץ "בורא פרי העץ וכד', אך אם הדבר משתבח לאחר הורדתו מהעץ, כמו יין הנעשה מענבים, ולחם מחיטה (מתבואה) טחונה, קבעו לו ברכה מיוחדת.
- ד. המשנה מדברת על פירות הארץ ועל ירקות, המלאכת שלמה מביא בשם רבנו יונה שקטניות נקראים פירות הארץ, וכרוב ותרדים וחסא וכיו"ב נקראים ירקות, וע"ש עוד (ועי' תוס' רע"ק, ועי' פרוש המשניות לרמב"ם ועי' תוס' אנשי שם בסוף מ"א)

סיכום:

מחלוקת	היוצא מהכלל	הברכה	המאכל
	יין – בורא פרי הגפן	בורא פרי העץ	פירות האילן
	פת – המוציא לחם מן הארץ	בורא פרי אדמה	פירות הארץ
ר' יהודה – בורא מיני דשאים		בורא פרי אדמה	ירקות

משנה ב'

כללים:

- א. אם טעה בברכתו, והברכה מתאימה למאכל יצא בדיעבד, אך אם אין הברכה מתאימה למאכל לא יצא כלל.
- ב. **אילן** שהגזע נשאר והפרי מתחדש.
- ג. **ירק** נשתל מחדש כל שנה, ואחר שקטפו אינו מצמיח שוב.

סיכום:

- א. אם ברכו האדמה על פירות האילן יוצאים בדיעבד.
- ב. על פירות הארץ אין יוצאים בברכת העץ.
- ג. בברכת שהכל יוצא על הכל בדיעבד.
- ד. אדם חייב ללמוד הלכות ברכות, כדי לדעת מה הברכה הנכונה על כל מאכל.

משנה ג'**כללים:**

- א. רק הצומח זכו לברכות מיוחדות, כל מה שאינו גדל מהקרקע נכלל בברכה כללית "שהכל".
- ב. יש דברים מהצומח שאינם ראויים לאכילה, האוכלן מברך עליהם שהכל, (מה הם הדברים כתוב במשנה)
- ג. ר' יהודה סובר דבר שהוא מין קללה, אין ראוי לברך עליו, כי אין מברכים על קללה.

סיכום:

- א. כל דבר שאין גדולו מן הארץ ברכתו שהכל.
- ב. האוכל דברים שאין דרך לאכלן אפילו מהצומח ברכתו שהכל.
- ג. ר"י סובר שעל מין קללה אין מברכים.

משנה ד'

כללים:

- א. מין שבעה אלו שבעה מינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, והם: חיטה שעורה גפן תאנה רמון זיתים ותמרים.
- ב. מה שאוהב נקרא "חביב" ושבעה מינין נקראים "חשוב".
- ג. מחלוקת בין ר"י וחכמים על מה עדיף לברך על "חביב" או על "חשוב"
- ד. הר"ב פסק כאן בעקבות הרמב"ם, אך בשו"ע סימן רי"א פסק שמקדים מין שבעה.

סיכום:

- א. לפי ר"י מברך על החשוב
- ב. לפי חכמים מברך על החביב

משנה ה'

כללים:

- א. יש להבדיל בין "אחר המזון" שזה בסוף האוכל לפני ברכת המזון. לבין "אחר ברכת המזון" במשנתנו מדובר על "אחר המזון".
- ב. כשאדם גומר סעודתו ומתכוון לברך, זה נקרא שהסיח דעתו מסעודתו, ובדרך כלל אסור לו כבר לאכול אלא א"כ יברך על האכילה במיוחד, אמנם יש דברים (בזמנים מיוחדים) שדרך לאכלן אחר הסעודה, אזי הברכה הראשונה פוטרת את האכילה שלאחר המזון.
- ג. ברכת המוציא (על הפת) כוללת כל הדברים הבאים בתוך הסעודה ולא הבאים "אחר המזון"
- ד. [תפא"י אות כ"ג]

- ה. בביאור המלה "פרפרת" עי' ברע"ב [בסופן]. לפי הפירוש השני יש להקדים, שברכת מזונות של פרפרת אינה כוללת את הפת ולפי ב"ש אפילו לא על דברים אחרים.

סיכום:

- א. ברכת יין שלפני המזון פוטרת יין שלאחר המזון.
- ב. פרפרת שלפני המזון פוטרת פרפרת שלאחר המזון.
- ג. ברכת פת שלפני המזון פוטרת פרפרת שבתוך הסעודה.
- ד. ברכת פרפרת פוטרת מעשה קדרה [וב"ש חולקים] אבל אינה פוטרת פת.

משנה ו'

כללים:

- א. בתקופת המשנה היו אוכלים בהסיבה, שהיו להם מטות ששכבו (הסבו) עליהם, ואם ישבו סימן שאין אוכלים יחד. [היום אם מתיישבים זה נקרא יחד. (שו"ע קי"ז יא')].
- ב. "אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט" וע"כ לא יברך אחד להוציא את כולם באמצע הסעודה, כי יצטרכו לענות אמן וזה מסוכן.
- ג. "מוגמר" אלו בשמים ששמים על גחלים, והיו מברכים ברכה על הריח ומי שהתחיל בברכות, התכבד גם בברכה על המוגמר.

סיכום:

- א. אחד יוכל להוציא את כולם בברכת המוציא אם "הסבו" אבל לא אם "ישבו". [היום שלא נהוג הסיבה אזי ישיבה יחד מספיקה].
- ב. יין באמצע הסעודה כ"א מברך לעצמו.
- ג. ברכת הבשמים, לאחר הזמון, אחד יכול לברך לכולם.

משנה ז'

כללים:

א. דבר שהוא טפל לעיקר אין מברכים עליו, ויוצאים בברכה שעל העיקר.

סיכום:

א. אם פת טפל אין מברכים עליו אלא על העיקר.

ב. מברך על העיקר ופוטר את הטפלה.

משנה ח'

כללים:

א. ברכת המזון היא ברכה מדאורייתא, ומן התורה יש לברך שלש ברכות

[הזן את הכל, על הארץ ועל המזון, בונה ברחמיו ירושלים] וחכמים

הוסיפו ברכה רביעית [כאשר הרוגי ביתר ניתנו לקבורה] במשנה קוראים

לבהמ"ז "שלש ברכות" [כפי שהיה בתחילה]

ב. ברכה אחת או מעין שלש זו על המחיה [כדאי לפרט עם הילדים על מה

מברכים וכו']

שלש ברכות – ברכת המזון. / **מעין שלש** – על המחיה.

ג. לפי רבן גמליאל יש לברך ברכת המזון על שבעה מינים שנשתבחה א"י.

ד. לפי רבי עקיבא מברכים ברה"מ על כל דבר שמחשיבים כסעודה.

ה. מברכים דוקא אם אוכלים כדי לשבוע או לרוות אבל אם אוכלים לרפואה

אין מברכים.

ו. לפי ר"ש היו מברכים בורא נפשות לפני האוכל.

סיכום:

א. על שבעה מינים, מברכים על המחיה, ור"ג חולק.

ב. לפי ר"ע מברכים ברכת המזון אפילו על שלק אם הוא מזוננו.

ג. רק אם שותים מצמא מברכים, אבל לרפואה אין מברכים.

פרק ז'

משנה א'

[הערה: ע"י בפי' המשניות להרמב"ם על משנה זו.]

כללים:

- א. זמון, הוא שמזמין אחד את חבריו לברך יחד לד' על המזון שאכלו יחד [קצת ע"פ מלאכת שלמה].
- ב. ויש לדעת שהמשנה אינה מדברת בדבר שאיסורו מפורסם, ולא בהיתר דבר שנודע שהוא מותר, אבל היא אוסרת מה שיסתפק אם הוא אסור אם לא [פי' המשניות להרמב"ם]. פירוש: כל 10 הדוגמאות של המשנה הן החמש להיתר, אין היתרן מוחלט לכתחילה, והן אלה שאין מזמנין עליהם יש בהם שאיסורן אינו אלא מדברנן ואילו מדאורייתא אינן אסורים.
- ג. דמאי : חייבים לעשר, אך בדיעבד אם אכלו מבלי לעשר מזמנין על אכילה זו.
- ד. סדר הפרשת תרומות ומעשרות:
- א. אין מפרישין אלא לאחר גמר מלאכה, ובתבואה הוא מירוח הכרי.
- ב. הפרשה ראשונה – תרומה גדולה [2 למאה]
- ג. הפרשה שניה – מעשר ראשון [עשירית מהנשאר] וניתן ללוויים.
- ד. הפרשה שלישית – תרומת מעשר, [עשירית ממעשר ראשון] מפריש הלוי ונותן לכהן.
- ה. הפרשה רביעית – מעשר שני [בשנים א' ב' ד' ה' לשמיטה] ונאכל רק בירושלים, או שמחלל על מעות [ואם בעצמו מחלל מוסיף חומש] ואת המעות מעלה לירושלים וקונה בהם מזון. בשנים ג' ו' – מפרישים מעשר עני שניתן לעניים [ואין מפרישים מעשר שני]

- ה. מעשר ראשון שניטלה תרומתו ושללא ניטלה תרומתו בשניהם לא הפרישו תרומה גדולה וכן הפרישו תרומת מעשר, אלא ההבדל רק בזמן שהלוי לקח את המעשר ראשון: מעשר ראשון שניטלה תרומתו, הלוי לקח לפני שנתמרח בכרי ואז עדיין לא נתחייבה התבואה בהפרשת תרומה.
- מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, הלוי לקח לאחר שנתמרח בכרי והתבואה נתחייבה בהפרשת תרומות ומעשרות וע"כ זה נקרא לא ניטלה תרומתו כי הפירות עדיין טבל מכיון שלא הופרשה תרומה גדולה.
- ו. מעשר שני והקדש שלא נפדו גם במעשר שני וגם בהקדש כאשר פודים יש להוסיף חומש ואם לא הוסיפו חומש אין זה מעכב, אבל כמובן חסר בקיום המצוה.
- ז. והשמש שאכל כזית אע"פ שלא ישב כל הזמן בסעודה בכ"ז אפשר לזמן עליו.
- ח. והכותי, עיין מלכים ב' י"ז פסוקים כד עד סוף הפרק. בתחילה חשבו שהם עובדי ד' אע"פ שרק מפחד האריות ולא מיראת ד', ולכן בדיעבד צירפו אותם לזימון, אך כאשר נתגלה שעובדים לדמות יונה, התבטל דין זה, ואינן מצטרפים לזימון.
- ט. טבל בדרך כלל הכוונה לפירות שצמחו בשדה ועדיין לא הפרישו מהם את הפרשות, כאן הכוונה לצמח שצמח בעציץ בלי נקב, שמדאורייתא פטור מהפרשת תרו"מ ורק מדרבנן הוא חייב, ומשמיעה לנו המשנה שאפילו טבל מדרבנן אין מזמנין עליו.
- י. מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו שהלוי לקח אחר שנתמרח בכרי וע"כ זה טבל (ועי' לעיל סעי' ה')
- יא. מעשר שני שלא נפדה אמנם פדו, אך לא על מטבע שיש עליה צורה ואין זה פדיון כהלכה, שכתוב "וצרת" מטבע שיש עליה צורה.

יב. הקדש שלא נפדה, שחיללו את ההקדש על קרקע, ומדאורייתא צריך לפדות על כסף.

יג. והשמש שאכל פחות מכזית, על פחות מכזית אין מזמנין.

יד. והנכרי מדובר על גוי העומד להתגייר וכבר מלו אותו, אך עדיין לא טבל, ולכן אינו יהודי ואי אפשר לצרפו לזימון.

סיכום:

א. המשנה הזו דנה במאכלים שיש בהם צד איסור על איזה מהם אפשר לזמן ועל איזה מהן אי אפשר לזמן.

ב. במשנה מנויים עשרה דברים, חמשה מהם שמזמנין וחמשה שאין מזמנין:

מזמנין	איך מזמנין	
טבל	דמאי	1.
מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו	מע"ר שניטלה תרומתו	2.
מעשר שני והקדש שלא נפדו	מע"ש והקדש שנפדו	3.
שמש שאכל פחות מכזית	שמש שאכל כזית	4.
נכרי	כותי	5.

ג. דמאי – אע"פ שלא הפריש מזמנין. טבל – אפי' טבל מדרבנן אין

מזמנין. [בטבלה שורה 1]

ד. מעשר ראשון שנטלה תרומתו – שקדם הלוי קודם שנתמרה ולא נתחייב עדיין – מזמנין. מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו – שלקח אחר מירוח,

ונתחייב בתרומה גדולה ולא הפריש וזה עדיין טבל – אין מזמנין. [טבלה 2]

ה. מעשר שני והקדש שנפדו אך לא נתנו חומש – מזמנין טבלה 3

ו. מעשר שני שנפדה על מטבע שאין עליו צורה נקרא לא נפדה – ואין

מזמנין. [טבלה 3]

ז. הקדש שנפדה על הקרקע נקרא לא נפדה – ואין מזמנין. [טבלה 3]

ח. שמש שאכל כזית – מזמנין. [4]

- ט. שמש שלא אכל כזית – אין מזמנין. [4]
- י. כותי אף על פי שהם גרי אריות מזמנין, אבל אחר שנודע שהם עובדי עבודה זרה – אין מזמנין נכרי אף שכבר מל לשם גרות אך עדיין לא טבל – אין מזמנין. [5]

משנה ב'

הרמב"ם מבאר שהזימון הוא הידור ורוממות ה'

כללים :

- א. חז"ל תיקנו שלצרף לזימון יכולים רק בן ישראל, זכר, מבן יג' ומעלה. לכן אי אפשר לצרף נשים וכן עבדים כנענים.
- ב. מה כמות האוכל הפחותה ביותר שאפשר לצרף את האוכל לזימון? מחלוקת בין ת"ק ור"י.

סיכום

- א. סעודה שבין השלושה היו או אשה או עבד כנעני או קטן אין מזמנין.
- ב. לפי ת"ק מצטרף לזימון רק מי שאכל לפחות כזית (נפח של 31.8 סמ"ק). לפי ר"י צריך לאכול לפחות כביצה (נפח של 95.39 מס"ק)

משנה ג'

כללים:

- א. 1. המספר הקטן ביותר של אנשים שאכלו יחד שיכולים לזמן הוא שלשה (מ"א) לכן המזמן כולל עצמו עם המברכים ואומר בגוף ראשון של רבים "נברך"
2. אם יש יותר משלושה (מ 4 עד 9) הוא מזמין אותם לברך ומדבר בגוף שני – ברכו.
- ב. וכן אם יש עשרה בדיוק (ואז מוסיפים שם ד' בזימון) כולל עצמו עמהם. יש יותר מעשרה אומר "ברכו" - הוא מזמין אותם.

ג. לפי דעת אחת (ר"ע) מעשרה ומעלה אומרים אלקינו (כמה שיהיו) לפי דעה שניה (ר' יוסי) ככל שמתרבים המזמנים מוסיפים להזכיר שמות של הקב"ה וכל אחד מביא ראיה לשיטתו.

סיכום:

- א. בשלשה ובעשרה המזמן אומר "נברך" מ 4 עד 9 ומ 11 ומעלה המזמן אומר "ברכו"
- ב. לדעת רבי עקיבא מעשרה ומעלה מוסיפים אלוקינו ולא יותר.
- ג. לדעת רבי יהודה במאה – לה' אלוקינו.
  1. באלף – לה' אלוקינו אלוקי ישראל.
  2. ברבוא – לה' אלוקינו אלוקי ישראל אלוקי הצבקות יושב הכרובים.

משנה ד'

כללים:

- א. כאשר נתחייבו בזימון (אם אכלו יחד) אי אפשר להפקיע מעל עצמו חיוב זימון, ולכן אם חלק מהאוכלים יזמן לעצמו ולא ישאר לנותרים שלשה כדי לזמן, אין להם רשות להתחלק.
- ב. אם נתחייבו בזימון לברך ב"שם", שהיו עשרה אוכלים, גם אינם רשאים להתחלק בצורה לזימון שהנותרים לא יאכלו לזמן ב"שם".

סיכום:

- א. משלשה עד חמשה אינן רשאין להתחלק (כי לנותרים לא יהי' זימון)
- ב. מששה עד תשעה מותרים להתחלק (בתנאי שלנותרים יהיה זימון)
- ג. מעשרה עד תשעה עשרה אסורים להתחלק (כי יפסידו זימון ב"שם")
- ד. מעשרים ומעלה מותר להתחלק (אם לנותרים יהי' זימון ב"שם")

כללים:

- א. מה שלמדנו שבזימון מתחייבים אם אכלו כאחד, אכילה כאחד נחשבת אפילו בשתי חבורות אם מקצתן רואין מקצת מהחבורה השניה. ואפילו אם אין רואות זו את זו אלא שיש שמש אחד לשתיהן השמש מצרפן.
- ב. יין (בזמנם) לפני שמזגוהו לפי ר"א לא נחשב ליין אלא לפירות ומברכים עליו בורא פרי העץ.
- ג. לפי חכמים זה נחשב ליין ומברכים עליו הגפן (אלא שאינו מן המובחר, וברהמ"ז גם לחכמים לא יברך עליו – מלאכת שלמה ותפארת ישראל)

סיכום:

- א. מקצת חבורה רואה מקצת השניה מזמנין.
- ב. אין אף אחד רואה מהשניה אין מזמנין (ואם יש שמש אחד לשניהם מזמנין)
- ג. יין חי לפי ר"א אין מברכין עליו הגפן אלא העץ.
- ד. לפי חכמים מברכים עליו הגפן (אלא שלברהמ"ז לא יברכו עליו).

פרק ח'

משנה א'

כללים:

- א. בפרק זה מחלוקת ב"ש וב"ה בכל מיני עניני סעודה החל בקידוש וכלה בברכת המזון ואפילו שתית יין אחר ברכת המזון.
- ב. בקידוש יש שתי ברכות, אחת על היין ואחת על השבת "מקדש השבת". המחלוקת מה מברכים קודם:
- ג. האם על היין מכיון שאם אין יין (או חלה) אין קידוש א"כ היין עיקר
- ד. או מברכים קודם על השבת (או החג) כי אם אין שבת אין מה לקדש א"כ שבת העיקר ועל העיקר מברכים קודם.

סיכום:

- א. לב"ש קודמת ברכת היום.
- ב. לב"ה קודמת ברכת היין (ואנו נוהגים כב"ה)

משנה ב'

כללים:

- א. קיים דין מדרבנן של "סתם ידים טמאות" ופרושו על ידים שלא הקפידו ולא השגיחו שלא יגעו בטומאה, אע"פ שלא זוכרים ואפי' כמעט בטוחים שלא נגעו, ידיים אלו טמאות מדרבנן, ונטהרות רק ע"י נטילת ידים בכלי על כל היד (כאן מקום להרחיב על דיני נטילת ידים חציצה ושכל היד תהי' נטולה, וכח גברא וכו').
- ב. כשסתם ידים יבשות נוגעות בדבר, הן אינן מטמאות, אבל כאשר "סתם ידים" רטובות, או יבשות הנוגעות בדבר רטוב הן מטמאות את המשקה.

- ג. את הכלל שידיים שניות ומטמאין משקין להיות תחילה, ושמשקים מטמאים כלים מדרבנן ושהקילו בטומאה זו שלא נטמאו ידיו תוכו ואוגנו – אין לומר לילדים המתחילים ללמוד משנה.
- ד. לפי ב"ש משתמשים רק בכלי שהוא טהור מבחוץ, לכן נוטלים ידים תחילה, והכל נשאר טהור.
- ה. לפי ב"ה מותר להשתמש בכלי שטמא מבחוץ, ואם יטול ידיו קודם, חוששים שמא לא נגבן כראוי ומחמת הרטיבות יטמאו ידיו (ועי' עיקר תוי"ט אות ז' וא"צ לפרט הכל) ויאכל אח"כ בידים טמאות ולכן מוזגין כוס תחילה ואח"כ נוטלין.

סיכום:

- א. לפי ב"ש נוטלין (ומברכים על הלחם) לפני הקידוש, כי אחרת חוששין לטומאה.
- ב. לפי ב"ה מקדשים לפני האכילה (כמו שלמדנו במשנה א' (עתוי"ט אות ה')) כי רק כך בטוחים שיאכלו בידים טהורות.

משנה ג'**כללים:**

- א. לפי ב"ש השלחן צריך להיות טהור (אפילו על שלחן שהוא שני לטומאה אסור לאכול לפי ב"ש) ולכן אפשר לשים את המפה (מגבת) על השלחן, ואז אין חשש שיטמא האוכל.
- ב. לפי ב"ה מותר להשתמש בשולחן שהוא שני לטומאה, ולכן עדיף לשים את המפה על הכסת, ויטמאו רק הידים (שזו טומאה דרבנן) ולא האוכל שיש לו עיקר מהתורה.
- ג. א"צ לומר לקטנים המתחילים בלימוד משנה שחוששים שמא הכסת ראשון לטומאה, והרטיבות שבמפה תקבל את טומאת הכסת ועי"ז גם הידים יטמאו.

סיכום:

- א. לב"ש מוטב להניח את המפה על השלחן שהוא טהור.

ב. לב"ה מוטב להניח את המפה על הכסת, כי מותר להשתמש בשלחן טמא ואז יש חשש שיטמאו האוכלין.

משנה ד'

כללים:

- א. לפי ב"ש אין משתמשים בשמש תלמיד חכם (כי אין זה כבוד התורה) ושמש עם הארץ אינו יודע הלכות, ואינו יודע שצריך להרים פירורים, שיש בהם כזית.
- ב. לכן יש לכבד (לטאטא) לפני נטילת מים אחרונים (יש להסביר ענין מים אחרונים) כדי שלא יפסדו הפירורים שיש בהם כזית.
- ג. לפי ב"ה מותר להשתמש בשמש ת"ח, והוא ירים כל פירור שיש בו כזית ממילא אפשר ליטול מים אחרונים לפני הכיבוד. (הטאטוא).
- ד. (לרב המלמד : בענין שכתב הר"ב שהלכה כב"ש עיין בתוי"ט ובתפארת ישראל).

סיכום:

- א. לבית שמאי חוששין לשמש עם הארץ לכן מכבדים קודם מים אחרונים.
- ב. לבית הלל מותר בשמש ת"ח ולכן אפשר ליטול קודם.

משנה ה'

כללים:

- א. אדם שיש לו רק כוס יין אחת, והוא צריך לכלול עליה גם ברהמ"ז וגם הבדלה מה סדר הברכות?
- ב. שברכה ראשונה נר ואחרונה הבדלה אין חולק.
- ג. לב"ש מברכים ברכת המזון תחילה שהרי נהנה מהמזון קודם שנהנה מהבשמים. (עתוי"ט)
- ד. לב"ה מקדימים ברכת בשמים, להראות שמצטערים על יציאת נשמה יתירה, ומפיגים את הצער בהרחת בשמים.
- ה. לפי ב"ש בורא לשון הוה. ולפי ב"ה בורא משמעו גם עבר.

ו. לפי ב"ש לאש יש רק אור אחד, ולפי ב"ה יש הרבה גוונים באותו אור.

סיכום:

- א. לב"ש מקדימים מזון לבשמים. לב"ה מקדימים בשמים למזון.
 ב. לב"ש אומרים ברא מאור האש, לב"ה, כפי שאנחנו, אומרים : מאורי האש.

משנה ו'

כללים:

- א. משנה ללא מחלוקת.
 ב. נר שנעשה בו חילול שבת אין מברכים עליו במוצ"ש.
 ג. בשמים במסיבה של גויים הם לעבודה זרה וע"כ אסור לברך עליהם.
 ד. נר שלא הודלק להאיר, אלא לכבוד כגון נר של מתים אין מברכים עליו במוצ"ש.
 ה. מברכים על הריח של הבשמים, אבל כשמניחים בשמים כדי למנוע ריחות רעים, כגון אצל מתים – אין מברכים עליהם.
 ו. צריך להנות מאור הנר (לכן מקרבים את הידים לנר להבחין בצפרנים) אם הנר נמצא במרחק שרואים את אורו, אך לא יכולים להשתמש בו אין מברכים עליו.

סיכום:

- א. יש 3 סוגי אור שאין מברכים עליהם: א. של נכרים משום שלא שבת.
 ב. של מתים שאינו עשוי להאיר אלא לכבוד.
 ג. נר שנמצא רחוק וא"א להנות מאורו.
 ב. סוגי בשמים שאין מברכים עליהם: א. של נכרים שמסובים סתמן לע"ז.
 ב. של מתים שאינם להריח אלא להעביר ריח רע.

משנה ז'

כללים:

- א. לכתחילה חייב אדם לברך במקום שאכל, וכאשר סיים סעודתו אסור לו לקום ממקומו כל זמן שלא ברך, ואם הזיד וקם לפני שברך חייב לחזור למקומו ולברך.
- ב. אם שכח בשוגג והלך לפני ברה"מ, מחלוקת ב"ש וב"ה אם חייב לחזור.
- ג. כדי עיכול הם 72 דקות מעת גמר האוכל. [שעה ושתיים עשרה דקות].

סיכום:

- א. אסור לקום בסוף האוכל כל עוד שלא ברכו ברכת המזון.
- ב. קם במזיד חייב לחזור למקומו ולברך.
- ג. בשוגג, לב"ש יחזור. לב"ה יברך במקומו.
- ד. אפשר לברך כל זמן שלא נתעכל המזון שבמעיו.

משנה ח'

כללים:

- א. ל"אחר המזון" הכתוב במשנה, כוונתו אחר האוכל ולפני ברהמ"ז.
- ב. ב"ש סוברים שאין צריך לברך ברכת המזון על הכוס.
- ג. ב"ה סוברים שברהמ"ז טעונה כוס.
- ד. אם שומעים את סוף הברכה מפי יהודי, ודאי לנו שברך את ה'. ועונים "אמן"
- ה. כותי אין אנו יודעים, כאשר לא שמענו את תחילת הברכה, מה אמר בתחילתו, ושמא כיון לע"ז שלהם ?

סיכום:

- א. לפי ב"ש אין ברהמ"ז טעונה כוס, לפי ב"ה ברהמ"ז טעונה כוס.
- ב. עונים "אמן" אפילו אם לא שמעו תחילת הברכה מפי המברך, אבל אצל כותי אסור.

פרק ט'

משנה א'

כללים:

- א. יש להודות לה' בברכה, כאשר רואים מקום שנעשה בו נס לאבותינו (וכן על מקום שנעשה לו נס או לאביו או לסבו)
- ב. בארץ ישראל מודים לה' בברכה על עקירת עבודה זרה ומדגישים שעקר עבודת כוכבים מארצנו (בחז"ל אומרים ממקום הזה – תוי"ט)

סיכום:

- א. ברכת הראיה על נס היא: ברוך .... שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה.
- ב. ברכת הראי' על עקירת ע"ז היא: ברוך... שעקר ע"ז מארצנו.

משנה ב'

כללים:

- א. על דברים שנראים ברוב העולם (כגון החמשה הראשונים במשנה) מברך שכוח וגבורתו מלא עולם (כי רואים אותם ברוב העולם – רע"ב)
- ב. על דברים שנראים רק במקומם מברך "עושה מעשה בראשית" (כאן יש לציין שבד"כ אנו מברכים על הברק "מעשה בראשית" ועל הרעם "מלא עולם" ועי' משנה ברורה סימן רכ"ז סק"ה פרטי הדין)
- ג. הים הגדול (הסמוך לא"י) מפני חשיבותו יחדו לו ברכה מיוחדת.
- ד. ברכות הראיה רק אם רואה משלושים יום לשלושים יום (מלבד ברקים ורעמים).
- ה. בשורות טובות לו ולאחרים יש ברכה, וכן על שמועות רעות.

סיכום:

- א. במשנה רשומים 5 דברים שמברכים עליהם "מלא עולם"
- ב. במשנה רשומים 5 דברים שמברכים עליהם "מעשה בראשית".

ג. לים הגדול ברכה מיוחדת.

ד. על בשורות טובות "הטוב והמטיב", על שמועות רעות "דיין האמת".

משנה ג'

כללים:

- א. על רכוש חדש תקנו ברכת שהחיינו.
- ב. כשקרתה לו רעה מברך דיין האמת, אפילו אם בעתיד תצמח לו טובה מדבר זה.
- ג. על דבר טוב מברך הטוב והמטיב, אע"פ שעלולה לצמוח לו רעה בעתיד מדבר זה.
- ד. תפילה מועילה רק על העתיד, למשל אדם המתפלל, אחרי שהולד נגמר (עוד לפני שנולד) שיהי' זכר, זו תפילת שוא. אפילו להתפלל שיהיה נס הרי זו תפילת שוא. (שנות אליהו)

סיכום:

- א. שהחיינו: על בית חדש וכלים חדשים.
- ב. דיין האמת: על הרעה אפי' שתצא ממנה טובה.
- ג. הטוב והמטיב: על טובה אפי' אם עלול לצמוח ממנה רעה.
- ד. תפילת שוא: הצועק על לשעבר.

משנה ד'

כללים : אדם חייב להודות לד' על הטוב שהגיעו, ולבקש רחמים על העתיד שיהיה לו טובה.

סיכום:

התפילה	מקומו	ת"ק
שיכנס לשלום	קודם כניסתו	ת"ק
מודה שנכנס	אחר שנכנס	בן עזאי מוסיף
שיצא לשלום	קודם יציאתו	שמתפלל גם
מודה שיצא	אחר שיצא	ת"ק

משנה ה'

כללים:

- א. צריך להיות ברור בלבו של אדם, שכל מה שד' עושה לו הוא לטובה, ודבר זה למדנו מהמילים "בכל מאודך" לפי הפירוש השני שבמשנה.
- ב. עבודת יצה"ט היא עשיית המצוות, עבודת יצה"ר הוא שיכבוש יצרו המתגבר עליו (רבינו יונה על הרי"ף – עמ' 88 - וע"ש עוד הסבר.)
- ג. אדם מצווה למות על קידוש ה' בשביל לקיים מצות אמונה בהשי"ת (וכן על ג"ע ושפיכות דמים) ולומדים זאת מהמילים "בכל נפשך".
- ד. בשביל קיום מצוות אדם חייב להפסיד כל ממונו אם אונסים אותו.
- ה. כיון שלמדנו על עניני אהבת ה', נלמד כמה דינים של מורא, (עתוי"ט) וזה מהכתוב "את מקדשי תיראו" ויש שבעה דברים שאין לעשותם במקום המקדש.
- ו. בבית המקדש הראשון בסיום כל ברכה במקום "ברוך אתה ד'" היו אומרים "ברוך ד' א' ישראל מן העולם" (ובמקום "אמן" היו אומרים בשכמל"ו) וכשנחלשה האמונה הוסיפו "ועד העולם" לחזק בקרבנו את האמונה שיש שני עולמות העוה"ז והעוה"ב.
- ז. כאשר אדם מברך את חברו בשם (ד' עמכם) אין אומרים מזלזל הוא בכבודו של מקום, ולמדו זאת מבוועז.
- ח. "אל תבוז כי זקנה אמך" אין זה ראי' לברך בשם, אלא זה למוד שיש ללמוד ממנהגי זקני האומה.
- ט. "עת לעשות לד'" זה רצונו של השי"ת שיברכו בנ"א בשמו.
- י. ר' נתן אינו חולק בהלכה אלא איך מתבאר הפסוק (תוי"ט).

סיכום:

- א. מברכים על הרעה בשמחה כמו ששמחים על הטובה.

א.	"ואהבת בכל לבבך"	לעבוד ד' ביצר הטוב וביצר הרע
ב.	"בכל נפשך"	מסירות נפש על ע"ז ג"ע וש"ד.
ג.	"ובכל מאודך"	מסירות ממון בשביל קיום מצוות.
		לעבוד את ד' בכל מדה לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה.

ג. הדברים שמצווים מחמת מורא המקדש :

א. כובד ראש מול שער המזרח.

ב. לא להכנס בהר הבית לא במקל.

ג. ולא במנעלו.

ד. ולא באפונדתו.

ה. ולא באבק רגליו.

ו. ולא יעשנו קפנדריה.

ז. וק"ו שלא ירוק שם.

ד. בבית שני הוסיפו את המילים "ועד העולם" לחזוק האמונה.

ה. בועז התקין לברך את חברו בשם.

בנל"כ ולאאע"י

כי יקר בעיני ללמד דבר מעיקרי הדת והאמונה יותר מכל אשר אלמדהו.